

Національний  
транспортний  
університет

## ВК. Основи виборчого права

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Дні занять, час занять, аудиторія: будуть доступні згідно розкладу за посиланням <http://www.ntu.edu.ua/studentam/rozklad/>

### Кафедра теорії та публічного права

#### Лекції проводить

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та публічного права

**Стародубова Ольга Анатоліївна**

#### Контактна інформація

електронна пошта [kafedrakup@ukr.net](mailto:kafedrakup@ukr.net)  
телефон кафедри +380 672323595

#### Адреса, номер аудиторії

проспект Володимира Івасюка, 2, Київ, 04211  
аудиторія згідно розкладу

#### Час консультацій

13:10–14:30

#### Семінарські / практичні / лабораторні заняття проводить

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та публічного права

**Стародубова Ольга Анатоліївна**

#### Контактна інформація

електронна пошта [kafedrakup@ukr.net](mailto:kafedrakup@ukr.net)  
телефон кафедри +380 672323595

#### Адреса, номер аудиторії

проспект Володимира Івасюка, 2, Київ, 04211  
аудиторії згідно розкладу

#### Час консультацій

13:10–14:30

**Анотація дисципліни:** Дисципліна «Основи Виборчого права» відноситься до вибіркового навчальних дисциплін, об'єктом вивчення якої є відносини формування складу представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом відкритого або закритого голосування. Предметом регулювання є організація та етапи проведення виборів, порядок вирішення суперечок, вимоги до виборців та кандидатів на виборні посади тощо. Курс сприяє усвідомленню важливості функціонування інститутів безпосередньої демократії у формуванні громадянського суспільства, розбудові правової, демократичної держави.

**Предметом** вивчення навчальної дисципліни «Основи виборчого права» є дослідження проблем виборчих систем і виборів, виборчої інженерії, питань формування органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні.

#### Міждисциплінарні зв'язки:

**Попередньо вивчають:** «Конституційне право України», «Теорія держави і права», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн», «Адміністративне право», «Методологія застосування та тлумачення верховенства права», «Порівняльний аналіз

міжнародних правових систем та правової системи України».

**Паралельно вивчають:** «Принципи та проблеми правозастосування та застосування нормотворчості», «Юридична конфліктологія», «Філософія права».

### Компетентності та результати навчання

|                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Інтегральна компетентність</b>                                                                 | Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>Загальні компетентності</b>                                                                    | ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.<br>ЗК3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.<br>ЗК6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).<br>ЗК8 Здатність спілкуватись з представника інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <b>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності</b><br><b>ЗК1,3,6,7,8</b><br><b>СК1,6,7,9,10</b> | СК1 Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі у ситуаціях правової невизначеності.<br>СК6 Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту правову аргументацію.<br>СК7 Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.<br>СК9 Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.<br>СК10 Здатність ухвалювати рішення в ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Програмні результати навчання (ПРН)</b>                                                        | РН2 Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.<br>РН3 Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.<br>РН4 Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.<br>РН7 Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.<br>РН8 Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності. |

## **Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**

**Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:**

Модуль 1 Загальні положення виборчого права

Модуль 2 Конституційно – правові засади виборчого процесу

### **Модуль I**

#### **ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА**

##### **Тема 1. Виборче право як структурний елемент національного права.**

Поняття та основні підходи щодо розуміння виборчого права. Предмет та метод виборчого права. Норми виборчого права: поняття, особливості та види. Конституційно-правовий інститут виборів, підходи до класифікації виборів. Функції виборів.

##### **Тема 2. Принципи виборчого права.**

Поняття та сутнісні риси принципів виборчого права. Принципи правового регулювання виборчого права, закріплені у правових документах міжнародного рівня. Конституційні принципи виборчого права.

##### **Тема 3. Джерела виборчого права як невід’ємної частини національного права.**

Джерела природного та позитивного виборчого права. Поняття, ознаки та види джерел виборчого права України. Джерела виборчого права України.

##### **Тема 4. Суб’єкти виборчого права України.**

Виборчі цензи та їх види. Засоби забезпечення відповідального ставлення при реалізації пасивного виборчого права. Поняття суб’єкта виборчого права України. Основні суб’єкти виборчого права України. Реалізація виборчого права внутрішньо переміщеними особами в Україні. Участь іноземців у проведенні виборів в Україні. Міжнародне та іноземне спостереження за проведенням виборів в Україні.

##### **Тема 5. Види виборчих систем.**

Види виборчих систем. Мажоритарна система та її види. Система єдиного непередатного голосу та система кумулятивного вотуму як різновиди напівпропорційної системи. Пропорційна виборча система та її види. Панашування. Змішані виборчі системи.

### **МОДУЛЬ 2**

#### **КОНСТИТУЦІЙНО – ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ**

##### **Тема 6. Виборчий процес – поняття та загальні характеристики. Основи територіальної організації виборчого процесу при проведенні виборів в Україні.**

Поняття та функціональні характеристики виборчого процесу. Загальні засади організації виборчого процесу. Способи призначення виборів. Поняття та класифікація виборчих округів. Способи створення («нарізки») виборчих округів (джеррімендерінг). Універсальні стандарти виборчої геометрії. Виборчий процес при проведенні виборів Президента України. Виборчий процес при проведенні виборів народних депутатів України. Особливості виборчого процесу при проведенні місцевих виборів в Україні.

##### **Тема 7. Конституційно-правові засади діяльності виборчих комісій в Україні.**

Поняття, види та система виборчих органів в Україні. Порядок формування та повноваження Центральної виборчої комісії. Порядок формування та повноваження окружних виборчих комісій в Україні. Порядок формування та повноваження територіальних виборчих комісій в Україні. Порядок формування та повноваження дільничних виборчих комісій в Україні

**Тема 8. Порушення та захист виборчого права в Україні.** Маніпулятивні виборчі технології, які використовуються в Україні. Юридична відповідальність за порушення виборчого права в Україні. Судовий захист виборчих прав громадян в Україні. Позасудовий захист виборчих прав громадян в Україні. Міжнародний захист виборчих прав громадян України

**Тема 9. Референдум як засіб демократичного вирішення публічних справ.** Поняття і функції референдумів. Принципи організації та проведення референдумів. Класифікація референдумів. Стадії організації та проведення всеукраїнських референдумів. Проблеми законодавчого регулювання місцевих референдумів. Правові наслідки референдуму. Юридична відповідальність за порушення законодавства про референдум.

**Тема 10. Конституційно-правові засади застосування виборчої системи в Україні.** Історичні аспекти виборчого процесу України. Застосування мажоритарної виборчої системи при проведенні виборів в Україні. Застосування пропорційної виборчої системи при проведенні виборів в Україні. Застосування змішаної виборчої системи при проведенні виборів в Україні. Особливості та притаманні риси виборчої системи України

**Методи контролю:**

- тестовий контроль;
  - письмові контрольні роботи;
  - співбесіда за матеріалами розглянутої теми;
  - письмове фронтальне опитування здобувачів вищої освіти на початку чи в кінці лекції;
  - фронтальне, індивідуальне та комбіноване усне опитування;
  - експрес-контроль;
  - перевірка виконання завдань для самостійної роботи.
- Підсумковий контроль досягнутих результатів навчання – залік.

**Джерела для вивчення дисципліни –**

1. Офіційний веб сайт Верховна Рада України <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний веб сайт Президента України <https://www.president.gov.ua>
3. Офіційний веб сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційний веб сайт Верховного суду України <https://www.supreme.court.gov.ua>
5. Офіційний веб сайт Конституційного суду України <https://www.ccu.gov.ua>
6. Офіційний веб сайт Центральної виборчої комісії <https://www.cvk.gov.ua/>
7. Офіційний веб портал судової влади в Україні <https://www.court.gov.ua>
8. Єдиний реєстр судових рішень в Україні <https://www.reyestr.court.gov.ua>
9. Міжнародна фундація виборчих систем (IFES) <https://ifesukraine.org/pro-ifes-ukrayina/>
10. Електронний ресурс бібліотеки НТУ <http://lib.ntu.edu.ua/catalog/login.html>

11. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <https://www.nbuv.gov.ua/>
12. Національна парламентська бібліотека <https://catalog.nplu.org>
13. Юридична бібліотека <https://pravo.biz.ua>
14. Союз юристів України - Всеукраїнське громадське об'єднання <https://www.lawyersunion.org.ua>
15. Правові системи НаУ <https://www.nau.kiev.ua>
16. Український незалежний центр політичних досліджень <http://www.ucipr.org.ua/index.php?lang=ua>
17. Центр Разумкова <https://www.razumkov.org.ua>
18. Платформа Ліга:Закон <https://ips.ligazakon.net/>

### Оцінювання

Підсумкова оцінка вивчення дисципліни розраховується з використанням таких категорій

| Контроль протягом семестру                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |        |        |        |        |          |        |        |        |         | Модуль 3<br>(ІЗ)                                                         | Підсумковий<br>контроль<br>(екзамен /<br>залік) | Сума<br>балів |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|----------|--------|--------|--------|---------|--------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|---------------|
| Модуль 1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |        |        |        |        | Модуль 2 |        |        |        |         |                                                                          |                                                 |               |
| Тема 1                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Тема 2 | Тема 3 | Тема 4 | Тема 5 | Тема 6   | Тема 7 | Тема 8 | Тема 9 | Тема 10 |                                                                          |                                                 |               |
| <p><b>Для денної форми здобуття вищої освіти:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>- активність під час навчальних занять лекційних та семінарських/практичних (відповідь під час усного фронтального опитування, під час дискусійного обговорення теми заняття тощо) – 5;</li><li>- виконання завдань для самостійної роботи (презентації, участь у круглих столах, участь у конференціях) – 5/5;</li><li>- модульна контрольна робота № 1 – 10;</li><li>- модульна контрольна робота № 2 – 10.</li></ul> |        |        |        |        |          |        |        |        |         | Не перед-<br>бачено<br>освітньою<br>програмою та<br>навчальним<br>планом | 40                                              | 100           |
| <p><b>Для заочної форми здобуття вищої освіти:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>- активність під час навчальних занять (відповідь під час усного фронтального опитування, під час дискусійного обговорення теми заняття тощо) – 10;</li><li>- виконання завдань для самостійної роботи (реферати, презентації, участь у круглих столах, участь у конференціях) – 5/5.</li></ul>                                                                                                                        |        |        |        |        |          |        |        |        |         | 20                                                                       |                                                 |               |

**Критерії оцінювання:** Додаток 1 до Положення про організацію освітнього процесу у Національному транспортному університеті  
[http://vstup.ntu.edu.ua/pro\\_orhanizatsiyu\\_osvitnoho\\_protseesu.pdf](http://vstup.ntu.edu.ua/pro_orhanizatsiyu_osvitnoho_protseesu.pdf)

***Політика несвоєчасного проходження контрольних заходів.***

Поточний та підсумковий контроль проводяться згідно з графіком освітнього процесу та встановленими Науково-методичною радою НТУ графіками. У випадку неявки здобувача вищої освіти на підсумковий контроль з поважних причин можливе індивідуальне проведення контролю в узгоджений з викладачем термін за наявності дозволу деканату факультету / директорату інституту.

Повторне складання екзамену у випадку отримання незадовільної оцінки допускається не більше двох разів: один раз – викладачу, другий – комісії, яка створюється деканом факультету / директором інституту.

При поданні індивідуального завдання пізніше встановленого терміну без поважної причини оцінка буде знижена на 10 %. Технічні проблеми (поломка обладнання, проблеми з друком) не є поважною причиною для несвоєчасного подання індивідуального завдання.

***Політика перескладання.*** Упродовж тижня після оголошення результатів поточного контролю здобувач освіти може звернутися до оцінювача за роз'ясненням і/або з незгодою щодо отриманої оцінки. У випадку незгоди з рішенням оцінювача щодо результатів підсумкового контролю здобувач освіти може звернутися до оцінювача з незгодою щодо отриманої оцінки у день її оголошення. Повторне проходження підсумкового контролю з метою підвищення позитивної оцінки не допускається.

***Політика відвідування та / або активності.*** Відвідування навчальних занять є обов'язковим для здобувача освіти. Невиконання здобувачем освіти завдань, що визначені індивідуальним навчальним планом практичних/семінарських/лабораторних занять, через відсутність на заняттях є підставою для прийняття рішення про недопущення до підсумкового контролю. За рішенням декана факультету / директора інституту передбачається надання можливості виконати пропущені завдання за індивідуальним графіком (але не пізніше, ніж до завершення підсумкового контролю).

***Академічна доброчесність:*** [http://vstup.ntu.edu.ua/polozhennyantu\\_dobroch.pdf](http://vstup.ntu.edu.ua/polozhennyantu_dobroch.pdf)

Порушеннями академічної доброчесності є:

- академічний плагіат;
- фальсифікація;
- списування;
- обман;
- неправомірна вигода;
- хабарництво.

При проходженні контролю (поточного або підсумкового) особа, яка проходить контроль, не має права використовувати будь-яку зовнішню (сторонню) допомогу. Якщо оцінювач підозрює особу, що проходить контроль, у використанні недозволених допоміжних засобів, він має право запропонувати їй вчинити дії, які б спростували підозру. У разі відмови від вчинення дій зі спростування підозри, списування, використання недозволених допоміжних засобів чи зовнішньої допомоги (обману) результат оцінюється як «незадовільно».

***Поведінка в аудиторії.*** Ноутбуки та портативні пристрої можна використовувати ВИКЛЮЧНО з навчальною метою за вказівкою викладача. Неправомірне використання ноутбуків чи портативних пристроїв вважатиметься порушенням дисципліни, викладач має право ініціювати дії з унеможливлення їх використання.

В аудиторії забороняється вживання їжі, напоїв (за винятком води). Здобувачі вищої

освіти та викладачі повинні дотримуватися етичних норм поведінки.

**Здобувачам вищої освіти з обмеженими можливостями або особливими потребами** слід до початку семестру звернутися до деканату факультету / директорату інституту та обговорити питання організації навчання.

**При виникненні у здобувача вищої освіти проблем зі здоров'ям**, які можуть заважати навчанню, слід звернутися до медичного закладу та повідомити про це деканат факультету / відповідний підрозділ інституту.

**Скарги, пропозиції, зауваження та повідомлення про наявність конфліктних ситуацій** в рамках освітніх програм здобувачі можуть надсилати на електронну адресу [general@ntu.edu.ua](mailto:general@ntu.edu.ua) або скористатися скринькою довіри, яка розміщена при вході в університет.

**Електронна скринька для звернень до психологічної служби:** [philosophy@ntu.edu.ua](mailto:philosophy@ntu.edu.ua).

**Канали зв'язку з розробником силабуса:**

електронна пошта [kafedrakap@ukr.net](mailto:kafedrakap@ukr.net)

телефон кафедри: +380 672323595

**Рекомендована література:**

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами від 21 лютого 2014 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Виборчий кодекс України в редакції від 31.12.2023 № 2801-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
3. Про Державний реєстр виборців. Закон України від 22 лютого 2007 року No 698-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>.
4. Про Центральну виборчу комісію. Закон України від 30 червня 2004 року No 1932-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text>.
5. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваїте, 2018. 908 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/401765.pdf>. 8
6. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с. URL: <https://rm.coe.int/viborchiy-kodeks-komentar2web/1680a71468>.
7. Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження / Б. С. Мохончук : монографія. Харків : Юрайт, 2021. 304 с. URL: [https://library.nlu.edu.ua/POLN\\_TEXT/SENMK/Mohonchuk-21.pdf](https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Mohonchuk-21.pdf)
8. Вирішення виборчих спорів: підручник / Ю. Г. Барабаш, О. А. Губська, К. Еллена, В. С. Кобрин, Д. С. Ковриженко, О. О. Коцюруба, Б. С. Мохончук, П. В. Романюк, М. І. Цуркан, В. І. Чорненький; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. Київ: «АК-ГРУП», 2023. 416 с. URL: <https://www.ifesukraine.org/wpcontent/uploads/2023/10/ifes-ukraine-election-dispute-resolution-v1-2023-10-24-ukr.pdf>.
9. Збірник правових позицій Верховного Суду щодо захисту виборчих прав / упоряд.: М. І. Смокович, О. А. Губська, В. М. Соколов; відпов. за вип. Н. Л. Богданюк, Ж. А. Букань, Н. В. Богашева; Верховний Суд. Київ: „Компанія «ВАІТЕ»“, 2021. 78 с. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/493087.pdf>.